

Generáció

„Szabaduljatok meg végre ettől az elfajult nemzedéktől!”
ApCsel 2,14–41

Pünkösöd. A Lélek kitöltetése minden *testre*, esetünkben a százhusz galileaira. Az Úr Egyházának létrejötte. A zsidók megtérése, majd ennek megakadása, és az Evangélium hirdetése a pogányoknak. A hagyomány alapú hit, megtérés, megváltás átváltozása egyénivé és univerzálissá. A nyelveken szólás és annak fogadtatása. Péter igehirdetése a megütközött, kételkedő, tétován csúfolódó sokaságnak.

És ebben a kontextusban: Σώθητε ἀπο τῆς γενεᾶς τῆς σκολιᾶς (Sōthēte apo tēs geneas tēs skolias) – Szabaduljatok meg ettől az elfajzott nemzedéktől.

Mitől is? γενεά, (*genea, genia*) újjörögben is 'nemzedék, generáció', ám első jelentésében 'rokonság, felmenők'. Ógörögben 'születés, faj, leszármazás' – a *génosz* – rokona, s csak azután 'nemzedék', de akár 'leszármazottak' is, sőt bizonyos bibliai fordításban *nemzet*. Amit mindenképp megjegyezhetünk: a nemzés-születéssel összefüggő egyeredetűség, strukturálisan hangsúlyosan, bár időben vitatható kiterjedéssel, maradjon a szokott bibliafordítási hagyományban akár 'nemzedék'.

Mégpedig elhajlott, romlott, gonosz, *sunyi* generáció, amelytől meg kell szabadulniuk, avagy szabadulnunk. A *skolias/skolios* etimológiája: proto-indo-európai *(s)kel- ('ferde, görbe, hajlott'), szótöve ugyanaz, mint a latin *scelus* ('átok'), német *scheel* ('ferde, kancsi, lapos nézésű'), albán *çalë* ('sánta') szótövei.

Egyetlen másik igehely, ahol a *skolias* megjelenik, ugyancsak a nemzedék jelzőjeként, a Fil 2,14–16: „Zúgolódás és kételkedés nélkül tegyetek mindent, hogy feddhetetlenek és tiszták legyetek, Isten szeplőtlen gyermekei az elferdült és elvetemedett nemzedékben, akik között ragyogtok, mint a csillagok a világban, az élet beszédéhez ragaszkodva, hogy dicsekedhessem majd a

Krisztus napján, hogy nem futottam hiába, és nem fáradtam hiába.”

Ki/mi ez az elvetemedett nemzedék, miért fontos, miért jelenik meg éppen itt, ahol a péteri feddés és igehirdetés által megrendült, hívó (!) zsidók kérnek útmutatást? Hiszen nem zsidóságuktól, illetve egyéni hitetlenségüktől, hanem nemzedéküktől óvja őket. Hogyan is szabadulhatna meg az ember nemzedékétől, azaz: társadalmi időbeliségétől, időbe ágyazottságától?

A tágabb kontextusban: az előző fejezetben Júdás árulásáról esik szó és a Szentlélekkel való keresztelezésről mint tanúságtételről. Később, a negyedikben, a szólás képességéről mint a tanúságtétel cselekvéséről újra: „beteltek mindnyájan Szentlélekkel, és az Isten igéjét bátran hirdették.” A közvetlen kontextus pedig: a különböző nemzetekbeli zsidók tömege előtt az első gyülekezet, a százhuszak, talán láthatóan, de mindenképp hallhatóan megtöltenek Szentlélekkel. A *megtöltenek* igen képszerű, Kálvin szerint egyenesen allegorikus: a lángnyelvek voltaképp a nyelvnek magának az allegóriái, hisz görögül éppúgy, mint magyarul, a testi nyelv és a beszéd képessége ugyanaz a szó (γλώσσα, *glóssa*), lángolásuk pedig hatékonyságuk jele: perzselően, mellőzhetetlenül mondják az igazságot.

A tanúságtétel gyümölcse pedig, a megtérés, egyben önmaguk elszakasztása a generációtól.

Ugyanakkor az igehelyet magát többszörösen átszövik a generáció, illetve származás referenciái: Dávid *leszármazottja*, ugyanakkor Ura az, aki feltámadt; a harmadik fejezetben egy születéstől, azaz *öröklöten* sánta ember, aki meggyógyul, majd: *atyátokefiai* közül támaszt prófétát, ugyanakkor ti vagytok a próféták *fiai*. Az elsöben pedig Júdásnak, kinek helyét Mátyással töltik be, hogy legyen, kinek tanúskodni, birtoka (azaz tárgyi emléke) anatóma, érinthetetlen lesz a *nemzedékek* számára, így mintegy topográfiailag is kizáratik közülük.

De a Péter által idézett Joél is gazdag ezekben: „*fiaitok és leányaitok* fognak prófétálni, *véneitek* álmokat látnak. Dávid pedig *maga előtt* látta az Urat, s teste általa, *utóda* által nem látott rothadást.” És ha Joélból a nem idézett részekbe is beleolvasunk: „*eladták a fiút* egy parázna áráért, a *leányt* borért”: a generációs igazságtalanság.

Ugyanakkor világos, hogy ez a konkrét elhajlott generáció pont azokból áll, akik hallgatják, és akiknek szemébe mondja, hogy ők ölték meg Krisztust, még ha nem is saját kezüleg. Ugyanakkor vezetőjük, Júdás (lásd az előző fejezetben) világosan ellenség, kárhözott, megbüntettetett, anatóma. Ilyen értelemben önmaguktól nem szabadulhatnak, ahogy ő sem szabadulhatott. Kicsit többet, más jelenthet tehát itt a *generáció*, mint amit sok igemagyarázó ért: ‘az éppen akkor élő zsidók, a maguk önző papságával, zárt, rátartó, önelégült közösségével’. Hiszen ugyanezek várták pásmaággal Jézust virágvasárnapon! Köztük szolgált korábban Ő maga is, bár gyakran kifakadt kicsinyhitűségük miatt, kérdezvén, meddig

túrje még el őket (Mk 9,19). És persze később ugyanők kiáltották: „Barrabbást!” Ők volnának tehát, akiktől szabadulni kell?

Éppígy a magunk életében: melyik az elhajlott generáció? Az autoriter öregek? A hippi középgeneráció? A lázadó fiatalok? Vagy frissítve: az autoriter eltűntek, a hippi öregek, a lázadó középgeneráció vagy a zseniális, de konformista fiatalok? A globális vezetőréteg előregedése, a status quo, mely rátelepszik a fiatalokra és jövőjükre? A fiatalok masszív munkanélkülisége? A jobbra tolódó, felhíguló Nyugat, mely egyre inkább összezár a globális összeomlásra reagálva? Az előregedő Kína? Az idősek nélküli fiatal migránsok, kiket csak ekként lát a közönség? Az országok között nemzedéki és hovatarozási szempontból megosztott transznacionális családok? A túl gyors történések közt kiheverhetetlen, feltérképezetlen, emlékezésszegény, nemzedékek közt továbbadódó traumák? Vagy mindezek eredménye, a legfiatalabb, képernyőfüggő, bezártságban növekedő, túlvédett, realizmusát veszített gyermekek, akiknek világtól való elszakadt-sága mögül furcsa, lekövethetetlen életbölcesség sejlik át?

Vagy Vida Gáborral szólva éppen az, hogy mi, a most élők vagyunk a legszabadabb, legjólétibb, legtöbbet fogyasztó, legképzettebb, legvédettebb, ugyanakkor talán legszerencsétlenebb nemzedék? Miközben attól félünk: talán az utolsó?

*

Vékonyka, kis tízéves dúdolja könnyes szemmel a fájdalmasan szirupos nótát a túrhetetlenül hangos zenekarral az ol-téniai lakodalomban: *Cu obrazul ars de soare, tatã ca io nimeni n-are...* (Napégette arcával, senkinek sincs olyan apja, mint nekem), *E bun, e rău, e tatãl meu...* (Ő jó, ő rossz, ő az én apám). A gyermek az úgynevezett nagyszülőknél lakik a lakodalmos ház szomszédjában, valójában oldalági idős generációs pár, ezen a vidéken még összetart a nagycsalád, sőt a faluközösség. Haza, szüleihez nem akar menni, mert ott mindig cirkusz van. Az én fi-amba belekapaszkodik, az meg őbe, mindkettejüknek megvan a maga baja. Nagyon talál a szó, pedig két külön világ.

Vagy mégsem? Megadja a WhatsApp számát, hogy majd beszéljenek, de nem tudja pontosan, végül nagy nehezen bemond valamit. Kiderül, valszeg nem az övé, sőt talán nincs is. De a kommunikáció illúziójának kedvéért megadja, átveszem, üzenetet írok helyettük, nyári barátság ez, mintegy két óra. Jó voltál nekem, mondja neki. Te is nekem, válaszolja. Rövid boldogság, de az övék: generáció. Nem is kellett a gép, a telefon, a média: elég volt beszélni róla. Vajon mi az a jó, a rossz, amit rájuk örökítettünk? És mi az, ami a sajátjuk?

És mi az, amit a családuknak örökített miránk? Kitértünk, kitörtünk, vagy csak belefedekezünk, beletörtünk? Vagy ki sem kellett törni? Szüleim abuzív házassága, a folyamatos válásfenyegetés, testi-lelki gyermek-abúzus, amely '89 után időleges

elhagyásba torkollott, s amelybe anyám belebetegedett, később a húgom is; apám családja, akik ezt csiholták, generációjának erőszakossága, melyet a „Telegdi génre” fogtak rá, de nem vissza, előttük korán meghalt presbiter apával, esperes nagybácsival. Az egészben implicit lázadás, harag, frusztráció, önösség, a törzsi logika, a kizárás reflexe, apámnak apósával való nem-beszélése, mely az após, anyai nagyapám halála után énrám fordult át, hiszen kell valaki, akivel nem beszél. Anyai nagyapám családjának pusztulása a háborúban, nagyapa Uralt megjárta, szegénységen, tébécén átment keménysége, a merevség, amelyet nem bírtam elviselni gyermekként, náluk lakásom időszakában, nagyanyámmal együttes mély nacionalizmusuk, a rományűlölet, zsidózás, 19. századi romantika. Lányaik, anyám és keresztanyám életidegensége, zárkózottsága, ismételt rossz választásai, mély érzékenységük, mely nem talált tárgyat.

Az istenfélelem hiánya mindenik oldalon, anyám politikai okból meg sem keresztelése. Az esperes családjával párszori templomlátogatás, megfelelő időben kátéóra, konfirmáció, rám nagy hatással.

A történet legmélyén már csak szabadulni akartam ettől a generációtól. Kamaszkorom egyik megrázó álma, amikor mind együtt ülünk egy félhomályos panelszobában, és a hirtelen csattanással kiégő lámpa felvillanásánál belém hasít, amit benuktan sikoltanék, ha tudnék: nem látjátok, hogy mind halottak vagyunk?

És mintegy Isten szavára, bár jóval később, megtörtént. Rövid időn belül keresztanyám, anyám, nagyapám, nagyanyám halála, húgom betegsége, apám eltávozása, húgommal, sőt anyai unokatestvéremmel is megszakadt kapcsolat. Már nemcsak egy generáció, hanem négy, és nem egy, hanem több ágon. Mégis ugyanaz a nóta, de most már teljes hallgatásban. Ráadásul mint Júdás mezeje esetében, sorsszerű lehetetlenség visszatérni ama helyekre, gyermekkorom összes helyszínének, az összes ingatlanok eladása. Száműzetés mások száműzetése által.

Kezdetről a színlelés élménye, a látszatot a családért fenntartani, reflexszerű, laza, futó áldozathibáztatással. A sikoly süket fülekre találása.

És időközben saját családom, feleségem, fiam érkezése, új kapcsolatok, új élet, új gondolatok. Ebből a perspektívából javuló család- és önértelmezés. Tóköz, Koini, új szakmai terület, új lakhely, új nyelvi közeg, új barátok, a rokonság új ágainak felfedezése, új kapcsolatok, új emlékek, új szokások. És persze számos régi is mindebből, jó is, rossz is. Ő jó, ő rossz, ő az én apám. Én magam: sem meghalt páli ó-ember, sem feltámadt páli új-ember. Inkább péteri megtért bűnös. És eléggé generáción kívüli.

*

Vajon ez, a generációnak, illetve környezetének, feltételeinek pusztá eltűnése jelenti a kilépést? Mózes nyájának esetében ez

igen egyszerű: a bűnbe esett generációnak egyszerűen el kell múlnia, le kell telni idejének, miközben az üdvtörténeti idő kivár. Itt nem erről van szó. Az Ószövetség–Újszövetség, zsidóság–emberiség, hagyomány–egyen kettősein túl, a visszatérő kulcsszó: az öröm. A testi örömig elmenő öröm, amelyet már Dávid megénekel, s amely a megtérők kiválasztódásának kritériuma. A testekre kitöltetett Lélek öröme. Minden testre.

Am ez a *minden*, mint a szöveg többször aláhúzza, időben is teljes, ráadásul mindkét irányban. Dávid jövendölte, miközben Isten ígérte és tervezte, és Jézussal teljesedett be, de nektek és fiaitoknak szól.

Amúgy a testnek a fiakban való meghosszabbodása és a rájuk kiterjedő ígélet és kötelék visszatérő ótestamentumi toposz. „Nagy néppé teszlek”, mondja az Atya Mózesnek, bár Mózes tartózkodó. Dávid teste utódjában jut életre, amely rá is visszahat. A nemzedékben implicit nemzés és nemzetség nem elhanyagolható: az új nemzedékek az előttük lévőknek egyrészt továbbvívői, ontológiailag alárendeltjei, másrészt igazolói és motiválói, tehát teleológiailag fölérendeltjei. Az „öröm” vélhetőleg itt a beteljesedést, az értelem elnyerését, a szükség, az elemi létérdek kielégítését jelenti: azt, ahogyan az Úr jobban tudja, mire van szükségünk, ezért pusztán arra kell képesnek lennünk, hogy ezt elfogadjuk. Joél: „kiveszett az öröm az emberek közül. Hogyan térhetne vissza?”

De mi más is lehetne egy nemzedék érdeke önmagán túl, önmagától elszakadva, mint egy másik generáció? Hogyan is érthetnénk ezt az elszakadást, tudván, hogy a maga módján minden nemzedék megöli a Krisztust, mindenki bűnös és menthetetlen? Róm 3: „Emberi módon szólok...” „Mindnyájan elhajlottak...” A törvény a bűn felismeréséért van, most viszont a törvénytől függetlenül jelent meg Isten igazsága. Nem tudni tehát! A bűn felismertetett – ami generációs kérdés –, de a kiút nem.

Ez nem az időből, generációból való kilépés, sokkal inkább belépés abba!

*

Visszatérve a fiakhoz, Joél így prófétál: „megbüntetem azokat, akik eladták gyermekeiteket”, értsd: az én jövőbeli népemet. Ezzel rámutat a nemzedékek közötti bűnre is, mely éppen az, ami egyben a nemzedékből való kiszakadás lehetséges módját jelzi. A gyermekek eladása nemcsak önmagában bűn mint ember (test) eladása, sőt nem is csak azért, mivel zsidókról van szó: ők a jövője Isten népének, amelynek Isten terve és ígérete szerint kell növekednie. Isten népének jövője ellen tenni ezért halmozottan bűn: tárgyát, magát, velejét veszíti el a Szövetség, ha a fiak elvessznek. A Szövetség elemileg jövő-orientált.

*

Hadd tegyünk most kitérőt a gyerekkor (illetve pontosabban: a kiskorúak) szociológiája, politológiája felé, megkísérelt teológiai olvasatban! A pár évtizede futó kutatás és elméletírás már józanul számot vetett a gyerek nem-autonóm mivoltával. Nem élünk abban az illúzióban, hogy lehetséges lenne a gyermekek számára – az egyre átfogóbb emancipációs trendek mintájára – a felnőttekével azonos jogokat biztosítani. Ám a gyermekek mint potenciális, jövőbeni felnőttek, éspedig ép és autonóm felnőttek számára igenis lehet, sőt, kell is szavatolni pontosan azokat a jogokat, amelyek optimális módon biztosítják ezt a jövőbeni esélyt (lásd az ENSZ gyerekjogi egyezményének számos, igen részletes és módszertanilag kidolgozott pontját).

Mindamellet a gyerek mint gyerek két további fontos, nem felnőttkor-orientált jogot is birtokol az egyezmény (és általában a mozgalom) szerint: az önmagát illető döntésekben való részvétel, valamint a saját hang (vélemény) kinyilvánításának, illetve meghallgattatásának jogát. Ennek van már számos jog- és egyéb gyakorlati alkalmazása, de mi csak egyet tartsunk észben: azt ugyanis, hogy a gyermek, mint a jogvédők szerint az emberiség, de a Szentírással azt is mondhatnánk, hogy Isten népének potenciális jövőbeni tagja, beleszólással bír mindabba, ami a jelen generáció autoritásának idején történik. Párhuzamként gondoljunk arra, ahogyan térben az idegen is, igen kozmopolita módon, potenciálisan teljes értékű közösségi tag már az Ószövetségben, kire a Törvény és az Írás különféle különleges kitételei vonatkoznak.

Ez a beleszólás a jelen generáció autoritásának idejébe természetesen gyakorlatilag nagyrészt problémás, illetve a még felnövetlen vagy akár meg sem született generációk esetében egyenesen lehetetlen.

James Bohman, saját kanti ihletésű világpolgári filozófiája izgalmas alkalmazásaképpen, számba vesz és felvázol egy nemzedékek közötti lehetséges igazságosságelméletet. Egyrészt térben a világpolgári álláspontot nem az emberi jogokhoz hasonlóan alanyi (kvázi veleszületett) alapon vezeti le, hanem Philip Pettit-től kölcsönözve egy kommunikatív – szóló, meghallgató és meghallgatott – közösségből. Ehhez szükséges persze az olyan elementáris jog, mint a szólás és meghallgatás joga, illetve képessége, lásd a Lélek szólásra képesítő természetét. Ez a kommunikatív közösség lehet azután az alapja – térben, de akár időben is – a nem egyetlen politikai közösséghez tartozó személyek jogközösségének.

Időben viszont úgy a szabadság, mint a kommunikáció gyakorlati, sőt strukturális akadályokba ütközik. Egyrészt nehéz eldönteni, miben áll egy jövő generáció szabadsága, ugyanis amaz egyszerűen nincs a világon, hogy maga dönthetne annak tartalmáról. Másrészt bármi is lenne az a tartalom, lehetetlen kommunikálni vele a témában.

Mindazonáltal olyan gyökeres igazságtalanság esetén, mint a bolygó tönkretétele, melynek gyümölcseit korábbi generációk élvezik, árát viszont a gyermekek vagy még meg nem születettek fizetik, ezek az ellenérvek elbotlanak. Sőt világossá válik: nem is annyira a szabadság tartalma az, amire a játék kimegy, hanem egyszerűen a lehetősége. A romló életfeltételek, az erőforrásokért folyó verseny, elharapózó háborúk, csökkenő egyetértés és az egyensúly felbomlása nyilvánvalóan nem tesz majd lehetővé olyan rendszereket, amelyekben a jog túl könnyen és erőteljesen érvényesülhetne. Ezt kommunikálni végül is egyszerű, meghallgatni már annál kevésbé. Ám Joél megfogalmazása annál megrázóbban érvényes: paráznáért adták el a fiút, italért a leányt.

Az egyszerű válasz tehát: a jövőt nyitva hagyni, lehetőséget adni a jövő generációknak a szabadságra, tehát az öröme. Ugyanakkor ez a múltra is vonatkozik: ha nem akarjuk, hogy a jövőt egy korábbi vagy jelenlegi generáció sajátítsa ki, esetleg tegye lehetetlenné, akkor a múltnak is nyitottnak kell maradnia. Nem választható egyetlen múlt, amely a jelent meghatározza, mivel ez a jövőt is lezárta tenné, kisajátítva azt. Avagy Lukácsal/Péterrel szólva: nem Dávid ment föl a mennybe; megváltása, öröme, Ura mindvégig előtte volt, és ő csak Ó általa üdvözült.

*

Visszaolvasva az igerészt, most az válik kérdéssé, pontosan mi is az, ami a tétova tömeget, illetve közülük sokakat, megdöbbsent és kérdésre buzdít Péter prédikációja *után* (a kérdés már maga egy lépés a megtérés felé). Igaz, hogy ironikus csúfolódásuk egybeköti őket Júdás táborával, ám Péter szerint amúgy is odataroznak. A Lélek kiáradása mindannyiuk számára hallható, és talán látható is volt, ezért ez sem új. Dávid prófécijája, illetve Jézus mint a prófécia beteljesítője is már ismert információ, legalábbis Péter így prezentálja. Mi is az tehát, amit Péter igehirdetése a Lélekre jellemző, mellbevágó erővel kommunikálni tud nekik a történekről?

Zsidókról lévén szó, várható lett volna a Dávid prófécijájának beteljesedése fölötti öröm, ergo megtérés. Kollektíve, mint zsidók, eljutottak a várakozásból a megérkezésbe. Ám mégsem: a nyelveken szólás nyilvánvaló csodája ellenére kételkednek, érzéketlenek, csúfolódnak. Péter ezért magyarázatba kezd. Világos, hogy a prófécia beteljesedett, és világos, hogy ti, illetve mi mind, a bűnösök oldalán álltunk, az egyedüli Megváltóval szemben; lásd saját háromszoros Krisztus-tagadását. Most a prófécia folytatásaképp, rímelve Joél szövegére, a Lélek minden testre kitöltetett. Dávid atyátokra is, vére, utódja által, nem saját testében. Hozzá hasonlóan hozzátok és fiaitokhoz is (Joélnél: „véneitek számára is”, aláhúzva a nemzedékek egyenrangúságát!) eljött az ígéret pillanata, a Lélek kitöltetése.

De nem a leszármazás jogán váltattatok meg! Nem úgy, mint nemzet és nemzedék! Sőt, mint generáció és mint leszármazás elítéltettek, hacsak nem léptek ki, nem bánjátok meg bűnötöket, és pedig éppen leszármazás/generáció szerinti bűnötöket! Ezért tartja fontosnak Péter leszögezni, hogy nem Dávid emeltetett fel, hanem Jézus, és őáltala – az öröm által – Dávid is, ráadásul testben.

Ez éppen az, amit Bohman *a múlt nyitottságának* nevez. Viszszafele, előző generációink üdve is nagyban függ mostani döntésüktől. Ám ez nem önmagunk által, hanem generációs és nemzetségi, leszármazott bűnünk felismerése, tehát a belépés általi kilépés folytán lehetséges. Nemzet, nép, csoport, generáció lehet kollektíve bűnös, sőt, a bűn nagyrészt történeti értelemben, kollektíve eredendő. De a megváltás csakis egyénileg, ama ezreknek, százaknak, tízeknek adatik, akik elhívtak.

Ezért nektek szól az ígéret, és fiaitoknak, és az ő fiaiknak, és az őseiteknek is. És mindazoknak, akik „távol” vannak, de akiket elhívott az Úr.

A „távol” mindenütt térbeli értelemben fordítják. Ám a görög szó, μακρῶν (*macran*) ugyanígy jelent 'időben távolít', 'soká tartót', 'messze lévő'.

Ezért azoknak is szól az ígéret, akik még, már, távol vannak, de nem az időn kívül, hanem egy nyitott időben, az üdv élő idejében.

*

És akkor magunkra vonatkoztatva: a családtörténetben sincs semmi veszve, már ha a saját életünkben nincs. Akkor visszatér a szatmári ház csendje, védő, óvó nyugalma, a kert, a kocsiszín, a pince, a tető, a sárkányeregetés, nagyanyámék lakása, a gondos szobabelsők, a kristálypoharak a bársekreányben, Micimacskó, a mi lakásunk, az áramkimaradások, a kirándulás, a sízés, a fenyvesek szaga, apám gyengédsége, anyám szolidaritása, nagyapám bizalma, nagyanyám türelme, a kishúgom.

Isten nagyon-nagyon közelsége sötétben, ködben, hidegben.

Cseppfolyós, bolond öröm.